

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Filozofii
i Nauk Społecznych

1

Prof. dr hab. Urszula Żegleń
Katedra Kognitywistyki
zeglen@umk.pl

Toruń 06. 02. 2021

Recenzja rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego dra Pawła Grabarczyka przygotowana na wniosek Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinach archeologia i filozofia

Recenzja przygotowana została głównie w oparciu o dostarczoną dokumentację wraz z zawartymi na nośnikach elektronicznych publikacjami Habilitanta po uzyskaniu stopnia doktora. W ocenie dorobku Habilitanta od strony formalnej kierowano się Ustawą 2.0 art. 219 ust. 1 z uwzględnieniem Ustawy wprowadzającej w stosunku do rozwiązań wcześniejszych, tak więc procedura oceny jest z okresu przejściowego do 31. 12. 2020.

I. Ogólna charakterystyka sylwetki naukowej dra Pawła Grabarczyka

Dr Paweł Grabarczyk naukowo związany jest z Uniwersytetem Łódzkim, a od 2017 roku także z Uniwersytetem w Kopenhadze. Dr Paweł Grabarczyk w 2002 roku ukończył studia filozoficzne w Uniwersytecie Łódzkim, uzyskując tytuł magistra filozofii na podstawie przygotowanej pod kierunkiem prof. Adama Nowaczyka rozprawy zatytułowanej *Przyczynowa teoria odniesienia Saula Kripkego*. W 2007 roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia. Podstawą przewodu doktorskiego była rozprawa *Eksplikacja i destrukcja pojęcia znaczenia wyrażzeń w filozofii XX wieku*, napisana również pod opieką naukową prof. Adama Nowaczyka. Po obronie doktoratu został zatrudniony jako adiunkt na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie dotąd pozostaje na tym stanowisku. Jakkolwiek od doktoratu do wszczęcia przewodu habilitacyjnego w 2020 roku minął dość długi okres czasu, to był to okres wypełniony przez Habilitanta bardzo dużą aktywnością naukową, dydaktyczną, organizacyjną oraz popularyzującą naukę (m.in. w różnego rodzaju mediach w kraju i za granicą). Znaczące wyniki tej działalności zostaną opisane poniżej w niniejszej recenzji. Jednym z tych ważnych rezultatów działalności naukowej Grabarczyka jest jego zatrudnienie w 2017 roku na Uniwersytecie Technologii Informatycznych w Kopenhadze (*IT University of Copenhagen*) w charakterze badawczym (*post doctoral researcher*) w projekcie *Making Sense of Games* finansowanym ze środków Europejskiej Rady Naukowej w ramach grantów zaawansowanych. Dr Paweł Grabarczyk prowadzi tam badania w międzynarodowym zespole w Center for Games Research, gdzie zajmuje się analizą pojęciową i tworzeniem ontologii dla gier cyfrowych. Jest więc nie tylko filozofem, ale i badaczem, który znakomicie wykorzystuje swoje przygotowanie filozoficzne do badań aplikacyjnych, bo takie prace prowadzone są w Centrum. W Polsce jest dobrze znany w środowisku akademickim filozofów języka

2

i umysłu, pracujących w nurcie kognitywistyki. Należy do grona filozofów młodego pokolenia, dobrze rozpoznawalnych w środowisku, a. prowadząc też prekursorskie badania w teorii gier należy do grona badaczy mających w tej dziedzinie renomę międzynarodową.

II. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Rozprawa habilitacyjna dra Pawła Grabarczyka przedstawiona została w postaci monografii książkowej pt. *Directival Theory of Meaning. From Syntax and Pragmatics to Narrow Linguistic Content*, Springer 2019.

1. Zawartość monografii

Monografia zawiera badania Habilitanta z filozofii języka dotyczące dyrektywnej teorii znaczenia. Obejmuje dokładnie określony zakres zadań, do których należy: (1) zbadanie dyrektywnej teorii znaczenia Kazimierza Ajdukiewicza w szerokim kontekście późniejszych teorii dyrektywnych, jak i aktualnych teorii znaczenia, które można z nią porównać, (2) określenie wymagań jakie powinna spełniać dyrektywna teoria znaczenia i również pod tym kątem zbadanie teorii Ajdukiewicza, (3) rozwinięcie nowej dyrektywnej teorii znaczenia inspirowanej teorią Ajdukiewicza, którą jakkolwiek Habilitant uznał za nowatorską, to jednak nie rozwiniętą dostatecznie i mającą pewne braki i wadliwości, jakie należy usunąć i rozwiązać problemy stawiane teoriom dyrektywnym w taki sposób, by (4) ta nowa teoria była adekwatna dla języków naturalnych (a nie tylko naukowych, jak w przypadku teorii Ajdukiewicza). Te zadania zostały sformułowane problemowo tworząc ambitny program badawczy filozofii języka i program ten został z powodzeniem zrealizowany. Jak widać z rozwoju naukowego Habilitanta, napisana przez niego monografia, przeznaczona dla szerszego odbiorcy (bo nie tylko krajowego) jest wynikiem podejmowanych wcześniej badań, które w przedstawionej monografii zyskały dojrzałą postać dobrze umotywowanego i spójnego programu badawczego. A można tu mówić o programie, ponieważ dla realizacji zadań nakreślona została rama badawcza z odpowiednimi założeniami, charakterystyką podstawowych terminów, określoną metodą do poszukiwania rozwiązań kluczowych problemów znaczenia językowego w teorii dyrektywnej.

Kierunek prowadzonych badań wyznaczony został przez teorię Ajdukiewicza, będąca w punkcie wyjścia zaprezentowanych badań. Struktura pracy wyraźnie odzwierciedla ten kierunek. Praca składa się z siedmiu rozdziałów. Rozpoczyna ją w rozdziale pierwszym (*The Directival Theory of Meaning*) omówienie oryginalnej teorii Ajdukiewicza. Już w tym wstępnym rozdziale Autor pokazuje możliwe interpretacje tej teorii co do rozumienia znaczenia językowego. Podkreśla możliwość definiowania znaczenia w teorii Ajdukiewicza w terminach syntaksy i pragmatyki (przyjmując, że w teorii określone są dyspozycje potrzebne do opanowania użycia danego słowa w języku). Wychodząc od syntaksy Habilitant podejmuje zagadnienia typowe dla syntaktyki, jak znaczenie językowe wyrażenia, przekład i synonimiczność. Ale już w tym pierwszym rozdziale (kierując się intuicjami Noama Chomsky'ego) odsłania istnienie głębszej semantyki dla słowników języków, którymi posługują się ich użytkownicy. W rozdziale drugim (*Aims and Ambitions of the DTM*) zarysowuje różne perspektywy badawcze, skupiając uwagę, jak wskazuje tytuł tego rozdziału, na celach i ambicjach dyrektywnej teorii znaczenia. Nie ogranicza się tu jednak do samej teorii Ajdukiewicza, lecz wymienia zadania, jakie stoją przed teorią aspirującą do miana „dyrektywnej”. W tym celu formułuje aż 18 dyrektyw, które należy zbadać w odniesieniu do takiej teorii. Zarysowuje tu również bogate pole problemów metaprzeciwnych do dyskusji, z istotnym dla dalszych rozważań pytaniem, czy dyrektywna teoria znaczenia ma charakter semantyczny, czy pragmatyczny (a jeśli semantyczny, to czy jest to semantyka, czy metasemantyka). Nie pozostawia tych pytań bez odpowiedzi, lecz w prowadzonej analizie pokazuje również trudności udzielenia jednoznacznych odpowiedzi. Podkreśla tu specyfikę analizowanej teorii dyrektywnej Ajdukiewicza, którą interpretuje jako pierwszą semantykę roli funkcjonalnej, będącą też pierwszą niereferencyjną teorią

znaczenia. Rozdział trzeci (*Troubles Ahead*) przedstawia krytyczną dyskusję z teorią Ajdukiewicza, która jest teorią języka naukowego, co w konsekwencji prowadzi do pewnych ograniczeń, gdy chce się ją stosować do języka naturalnego jako otwartego. Autor analizuje kierowane do niej zarzuty, zarówno te znane Ajdukiewiczowi (jak m.in. kontrprzykład Alfreda Tarskiego wykazujący niespójność teorii Ajdukiewicza), jak i problemy dostrzegane z dzisiejszej perspektywy badań (szczególnie podkreślony tu został dokładnie zanalizowany problem holizmu, do którego prowadzi badana teoria Ajdukiewicza). W rozdziale czwartym (*The DTM Among Classic Theories*) teoria Ajdukiewicza zostaje zlokalizowana na mapie teorii dyrektywalnych. Jest tu niezwykle bogata mapa różnorodnych podejść do kwestii znaczenia, niekoniecznie deklarujących się jako dyrektywalne, bo Autora interesuje, jak wybrane liczące się współczesne teorie znaczenia, które pod jakimiś względami można porównać z teorią Ajdukiewicza radzą sobie z istotnymi problemami językowymi. A wybiera do tego celu semiotykę Ferdynarda de Saussure'a, teorie Wilfrida Sellarsa, Willarda Van Ormana Quine'a i Donalda Davidsona. Dyskutuje tu problem powiązania teorii dyrektywnej Ajdukiewicza z jego stanowiskiem epistemologicznym radykalnego konwencjonalizmu. Do krytycznych analiz porównawczych wybiera tu nie tylko podejście konwencjonalizmu Henri Poincarego, ale jak już zaznaczono powyżej, także teorie rozwijane w zupełnie odmiennych nurtach, jak teoria Quine'a z jej semantyką behawioralną i koncepcją radykalnego przekładu oraz Davidsona z semantyką warunków prawdziwościowych i koncepcją radykalnej interpretacji (choć w przypadku tej ostatniej wskazuje bardziej na różnice z teorią Ajdukiewicza). Analizy krytyczne prowadzone są ze znakomitą znajomością omawianych teorii, jak i toczonych wokół nich debat. Widać tu już pewne preferencje Habilitanta umotywowane jego projektem badań. W analizie teorii Quine'a na uwagę zasługuje m.in. autorskie odczytanie przez Grabarczyka strategii radykalnego tłumacza. W ujęciu Grabarczyka Quine'owski radykalny tłumacz tworzy przekład na wzór podanej przez Habilitanta dla teorii Ajdukiewicza matrycy językowej.

Pokazując trudności w poszukiwaniu rozwiązań stawianych wcześniej problemów Habilitant dochodzi do wniosku, iż oryginalna teoria znaczenia Ajdukiewicza z jej zobowiązaniami wobec epistemologii wymaga modyfikacji. Stąd w rozdziale piątym (*Stepping Outside the Original DTM*) bada tę teorię w oderwaniu od jej powiązań z epistemologiczną koncepcją radykalnego konwencjonalizmu, lecz odczytuje ją nadal jako semantykę roli funkcjonalnej i szuka rozwiązań diskutowanych wcześniej problemów, spośród których wyróżnia się problem budowy teorii znaczenia dla języka otwartego. Rozważania prowadzone są tu nowatorsko, gdyż teorię znaczenia z dyrektywami empirycznymi traktuje Habilitant jako teorię wąskiej treści. Tak postawiona hipoteza badawcza prowadzi do obrony teorii dyrektywnej znaczenia przed zarzutem Tarskiego. Tę konkluzję poprzedzają dokładne analizy dotyczące wąskiej treści (w pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że rozumianego dość specyficznie wąskiego znaczenia). Również i tutaj analizy prowadzone są w bardzo bogatym kontekście współczesnej filozofii języka. Habilitant przywołuje tu znane koncepcje Saula Kripkego i Hilarego Putnama odrzucające tradycyjne ujęcie relacji między wąską treścią (jako zawartością czyjegoś stanu mentalnego) a odniesieniem. W interesującej Habilitanta analizowanej teorii dyrektywnej doprecyzowuje pojęcie znaczenia wąskiego jako niezależnego od środowiska, lecz szerokiego w sensie społecznym (mówiąc ogólnie – jako zależnego od dyrektyw stosowanych w społeczności użytkowników danego języka). Grabarczyk zwraca tu też uwagę na problem kryterium wyboru dyrektyw. Trafnie dla analiz dotyczących aspektu społecznego odwołuje się do koncepcji Tylora Burge'a. Mimo postawionych, a nierozwiązanych tu jeszcze problemów, spośród tych dwu typów ujęć, środowiskowego i społecznego preferuje teorię w ujęciu społecznym, ponieważ to właśnie te teorie okazują się płodne do budowy zamierzonej teorii dyrektywnej dla języka naturalnego. W tym celu Grabarczyk dokonuje jeszcze modyfikacji dyrektyw, wprowadzając nowe ich typy (m.in. promotoryczne związane z działaniem, a odwołując się do złożonych sytuacji ludzkich działań, w których w komunikacji językowej wykorzystywane są też inne narzędzia, wprowadza dyrektywny mieszane). Dopiero po tak szeroko przeprowadzonych badaniach w rozdziale szóstym konstruuje własną dyrektywną teorię znaczenia (*New Directival Theory of Meaning*) i znowu szczegółowo, niczym w badaniach empirycznych testuje tę teorię odnosząc się do wskazanych w rozdziale czwartym problemów pozostawionych do rozwiązania. Jest to najbardziej znaczący i obszerny rozdział monografii. W kończącym siódmym rozdziale tę nową

teorię dyrektywalną znaczenia umieszcza wśród dzisiejszych teorii znaczenia (*The nDTM Among Contemporaries*). A rozważa je tu w analogii do klasycznych teorii prezentowanych w rozdziale czwartym. Analizuje takie teorie, jak: teoria ról pojęciowych Neda Blocka oraz teorie inferencyjne w dwu wersjach Roberta Brandoma oraz Jarosława Peregrina. Swoją autorską propozycję nowej dyrektywnej teorii znaczenia, inspirowanej intuicjami teorii Ajdukiewicza traktuje jako równouprawnioną konkurentkę do ubiegania się o czołowe miejsce w tej światowej liście teorii, z których żadna nie może rościć sobie prawa o wyłączności.

2. Ocena monografii pod względem formalnym (struktury, redakcji i języka)

Zarysowałam zawartość monografii Pawła Grabarczyka, aby podkreślić dobrze dopasowaną strukturę do prezentacji treści wedle stawianych zadań i zamierzonej przez Autora linii argumentacyjnej w uzasadnieniu tez i mocniejszej eksplikacji założeń. Dlatego, jeśli nawet odbiorca (czytelnik czy recenzent) w dalszych rozdziałach może niechętnie wracać do omawianych wcześniej teorii czy problemów, to widać, że taka struktura pracy została przez Autora dobrze przemyślana i zaplanowana. Poza tym Autor nie traci kontaktu z czytelnikiem i zachowując ścisły język analizy, dba o jego komunikatywność. Autor pisze z pewną „lekkością”, w której język obcy nie stanowi dla niego przeszkody, a język angielski nawet ułatwia Autorowi tę komunikację. Bardzo dobra jest redakcja rozprawy, w której każdy rozdział pod względem formalnym redagowany jest jako samodzielna część, rozpoczynająca się abstraktem, a zakończona podsumowaniem i literaturą. Taka redakcja (być może, że narzucona przez Wydawnictwo) ułatwia odbiorcy opanowanie bogatej treści z wieloma przeplatanyimi ze sobą różnorodnymi zagadnieniami.

3. Ocena obranej interpretacji analizowanej teorii

Jak zadeklarował sam Autor, chciał on przybliżyć koncepcję Ajdukiewicza i pokazać jej potencjał badawczy, gdyż jego zdaniem nie jest ona wystarczająco znana w świecie, a uznał, że jest to pierwsza dyrektywalna teoria znaczenia, poprzedzająca znacznie teorię Ludwiga Wittgensteina (znaczenia jako użycia), jak i teorię dyspozycyjną Quine'a. Grabarczyk nie stawiał sobie jednak za cel pisanie pracy przeglądowej czy będącej kolejnym przyczynkiem do badań nad tradycją polskiej Szkoły analitycznej, lecz włączył teorię Ajdukiewicza w szeroki i zróżnicowany kontekst współczesnych badań. Takie autorskie ujęcie koncepcji Ajdukiewicza zasługuje w pełni na uznanie. Jest to ujęcie nowatorskie, nadające również nową interpretację teorii Ajdukiewicza, która odczytana została jako pierwsza teoria semantyki roli funkcjonalnej (łączącej znaczenie wyrażenia z jego rolą pełnioną w wyniku stosowania reguł językowych, tyle że dyrektywy traktuje Habilitant jako subclassę reguł stosowanych przez użytkowników języka). Przy takim odczytaniu teorii Ajdukiewicza uzasadniona jest jej analiza w bogatym kontekście współczesnych funkcjonalnych teorii znaczenia, począwszy od klasycznej już teorii Sellarsa. W dalszych rozważaniach, odniesionych do zmodyfikowanej nowej wersji teorii dyrektywnej znaczenia Habilitant konsekwentnie szukał analogii z późniejszymi semantykami roli funkcjonalnej, by zbadać na ile da się w nich rozwiązać problemy stawiane dyrektywalnym teoriom znaczenia. Jak widać z wcześniejszego przeglądu, Autor niezwykle szeroko przedstawił mapę teorii współczesnych. Można by nawet powątpiewać, czy dla osiągnięcia głównego celu pracy w postaci tej zmodyfikowanej czy już nowej teorii nie jest on zbyt szeroki (skoro znalazła się w nim i semiotyka de Saussure'a), mimo że w każdej z omawianych teorii Habilitant doszukiwał się jakichś analogii z teorią Ajdukiewicza. Ciekawie na przykład uzasadnił swój wybór teorii Davidsona, która pomimo że nie jest teorią dyrektywalną, to Grabarczyk wyznaczył jej miejsce i dokładnie opisał podobieństwa i różnice z dyrektywalną teorią znaczenia Ajdukiewicza. Wiele miejsca w tej analizie poświęcił istotnemu problemowi jaki miałyby stanowić semantyka niereferencyjna. W swoich uwagach krytycznych pod adresem teorii Davidsona w Rozdziale czwartym twierdził, że chociaż Tarski mówi o spełnianiu, to Davidson pokazuje, iż sprowadza się ono do odniesienia (referencji). Można by tu dyskutować z Habilitantem, który dostrzegł niespójność teorii Davidsona, a nawet sprzeczność (*contradictory*) z głoszonym przez

zc

Davidsona podejściem niereferencyjnym. Odpowiedź na ten zarzut wymaga jednak odróżnianego przez Davidsona poziomu analiz, gdzie problem referencji pojawia się w analizie języka, w którym występuje kwantyfikacja. Davidson odróżniał aksjomaty o charakterze referencyjnym ze zmiennymi nazwowymi od aksjomatów predykcyjnych konstruowanych na poziomie metaprzmiotowym z konstruktami zdaniowymi, gdzie teoria nie ma zobowiązań ontologicznych i nie wymaga pojęcia odniesienia (referencji), a jedynie spełniania. Taka odpowiedź nie zadowoli Habilitanta, co widać w polskim wydaniu jego monografii *W poszukiwaniu teorii znaczenia* (2018). Natomiast tutaj prowadząc dalej rozważania odwołujące się do koncepcji radykalnej interpretacji z przyjętą w niej zasadą życzliwości zaprzecza, by u Davidsona były rozdzielone te dwie perspektywy: przedmiotowa – użytkownika języka i teoretyczna, badacza zajmującego się semantyką (s. 106). Jakkolwiek trudno jest się z tym zgodzić, to przyznaję Habilitantowi znakomitą umiejętność prowadzenia analiz. Problemy interpretacyjne są do dyskusji i nie mają jednoznacznych odpowiedzi. Habilitant zaś bardzo zrećnie od strony formalnej w świetle przyjętej interpretacji pokazuje pułapkę, w jakiej znalazła się teoria Davidsona budowana na teorii prawdy Tarskiego, twierdząc że jeśli warunkowo-prawdziwościowa teoria znaczenia miałaby być niereferencyjna, to winna być deflacyjna. Habilitant powołuje tutaj (na s. 106) na interpretację Johna R. Williamsa podkreślającego występowanie dwu pojęć odniesienia (referencji) u Davidsona: silnego (*robust*) dla teorii prawdy i deflacyjnego dla teorii znaczenia. Grabarczyk przyznaje też, że kieruje się tu podejściem Hartry'ego Fielda do relacji między prawdą a odniesieniem (referencją). Ale jak zaznacza, teoria Davidsona nie jest przedmiotem jego rozważań, mimo że poświęca jej stosunkowo bardzo dużo miejsca i szczegółowych analiz. A przywołuje te interpretacje w swoich analizach krytycznych i porównawczych, by jeszcze wyraźniej pokazać odmienne rozwiązania w tych obydwu podejściach konstruowanych jako ściśle z semantykami deklarowanymi jako niereferencyjne. Warunkowo-prawdziwościowa teorię znaczenia Davidsona jest jednak niekompatybilna z koncepcją dyrektywnej teorii znaczenia, co nie budzi tu zastrzeżeń.

Do podkreślenia jest tu erudycja Habilitanta, znakomita znajomość światowej literatury i umiejętność prowadzenia debaty z włączeniem nowych wartościowych podejść polskich autorów (m.in. Ryszarda Wójcickiego, Adama Nowaczyka, a szczególnie Wojciecha Buszkowskiego w analizie pojęcia synonimiczności u Ajdukiewicza).

Preferencje interpretacyjne Habilitanta są usprawiedliwione obroną przez niego strategią badań, a ponieważ wartość strategii ocenia się jej efektywnością i ukazaniem perspektyw badań, dlatego podkreślę jeszcze ten aspekt monografii. Paweł Grabarczyk dla przedstawionego programu dyrektywnej teorii znaczenia obrał strategię ukazującą nowoczesną perspektywę badań powiązanych ze sztuczną inteligencją w naukach kognitywnych. A tutaj pokazał też możliwość aplikacji w sztucznych sieciach tworzonych dla tłumaczeń znaczeń wyrazów języka naturalnego (*wordnet*). Tym samym ukazał znaczenie swojej monografii do ważnych aktualnie prowadzonych przez lingwistów i programistów badań, które są także zaawansowane dla języka polskiego. Mam tu jednak pewne uwagi krytyczne, które mogłyby być przedmiotem dyskusji, gdyby przewidywała ją procedura habilitacyjna. Dotyczą one sugerowanego przez Grabarczyka (inspirowanego tutaj też poglądami Ryszarda Wójcickiego¹) odwołania się do kauzalnej teorii odniesienia. Jakkolwiek relacje kauzalne są uwzględniane w tych projektach i może być uzasadnione odwoływanie się do jakiejś wersji teorii kauzalnej odniesienia, tak jak uzasadnia to Grabarczyk wymogiem niezależności referencji od znaczenia, to jednak byłabym bardziej krytyczna w wykorzystaniu kauzalnej teorii odniesienia (referencji), która ma być u podstaw budowanych projektów sieci semantycznych tworzonych dla maszynowego przekładu słów języka naturalnego. Nie wchodzę tutaj w kompetencje zespołów zajmujących się tymi zagadnieniami. Do Habilitanta natomiast kierowałabym tutaj raczej te dobrze znane jemu z literatury z filozofii języka zastrzeżenia do kauzalnej teorii odniesienia, a w związku z tym, jeśli Autor nie chce twierdzić, że jest to teoria nieadekwatna, to przynajmniej niewystarczająca do tego, by przyjmować ją w podstawach semantyki dla języka naturalnego, dla którego konstruuje się sieć semantyczną.

¹ R. Wójcicki, *Ajdukiewicz. Teoria znaczenia* (seria Filozofia Polska XX wieku), Warszawa, Prószyński i S-ka 1999.

JK

4. Osiągnięte wyniki badań

Co w tej propozycji badawczej - koncepcji Ajdukiewicza-Grabarczyka zasługuje na szczególne uznanie?

Monografia Pawła Grabarczyka zasługuje jak najbardziej na wysoką ocenę pozytywną.

Do osiągnięć badawczych Grabarczyka przedstawionych w monografii należy

- (1) nowatorska interpretacja dyrektywnej teorii znaczenia Ajdukiewicza jako pierwszej semantyki roli funkcjonalnej oraz pierwszej semantyki niereferencyjnej,
- (2) opracowanie nowej dyrektywnej teorii znaczenia jako teorii języków naturalnych (otwartych), dla których możliwe jest modelowanie zmian znaczeniowych (co zostało uzyskane przez wprowadzenie nowych definicji synonimiczności, znaczenia językowego i przekładu w skonstruowanych macierzach językowych);
- (3) potraktowanie nowej dyrektywnej teorii znaczenia jako „semantyki prohibicyjnej” zawierającej „wąskie znaczenie” w sensie środowiskowym, czyli niezależne od otoczenia i jako takie nie ustala odniesień (referencji), dyrektywy znaczeniowe zaś wskazują na granice użycia wyrażenia w określonym typie języka, co pozwala uniknąć niewłaściwego użycia;
- (4) rozwinięcie podejścia pragmatycznego nowej dyrektywnej teorii znaczenia, przedstawienie empirycznych kryteriów doboru dyrektyw znaczeniowych jako rozpoznawanych w ich funkcjonowaniu w społeczności językowej, do której należy użytkownik języka;
- (5) rozwiązanie (w pewnym stopniu) problemu kompozycyjności i przynajmniej częściowej ekstrapolacji znaczeń, ograniczając konsekwencje holizmu przez przyjęcie jedynie jego wersji modularnej;
- (6) wskazanie na dalsze perspektywy badawcze, w których możliwe jest połączenie z innymi podejściami zarówno z teorią referencji (tyle że jak zaznaczono powyżej, niezależną od znaczenia językowego), jak i z teorią prawdy; możliwe różne podejścia wymagają też odróżnienie wymiarów badań;
- (7) wskazanie na możliwe aplikacje poprzez pokazanie pewnych analogii między tą nową teorią a tworzonymi programami semantyki sieciowej (*wordnets*) dla języków naturalnych.

W podsumowaniu stwierdzam, że monografia Pawła Grabarczyka należy do najbardziej kompleksowych prac traktujących o dyrektywnej teorii znaczenia, jak i najbardziej kompleksowo omawia teorię znaczenia Kazimierza Ajdukiewicza, a dostarczając nowej propozycji badawczej, zarysowując dla niej śmiało dalsze perspektywy badawcze stanowi istotny wkład nie tylko do badań z filozofii języka, ale i badań interdyscyplinarnych języka z pozycji lingwistyki filozoficznej, jak i formalnej (logicznej i matematycznej).

III. Ocena dorobku naukowego Habilitanta

1. Dorobek publikacyjny

Na dorobek naukowy Pawła Grabarczyka po uzyskaniu stopnia doktora składają się

2 autorskie monografie książkowe

W poszukiwaniu teorii znaczenia. Próba eksplikacji pojęcia znaczenia w filozofii XX wieku, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2018, ss. 266 (jak zaznacza Autor, jest to znacznie zmodyfikowana nowa redakcja rozprawy doktorskiej z 2006 roku);

Directival Theory of Meaning. From Syntax to Pragmatics of Narrow Linguistic Content, Springer 2019;

2c

7 współredakcji monografii

Język, umysł i technologie. Esej zainspirowany prozą Stanisława Lema (red. z T. Sieczkowskim), Łódź: Dom Wydawniczy Księży Młyn 2009;

Granice Sacrum. Wymiary religijności w myśli współczesne (red. z T. Sieczkowskim), Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2017

Trends in contemporary Polish Philosophy of Mind (z D. Misztalem), "Hybris" (special issue) 38 (2017)

Meaning, Content and Reference (z T. Ciecierskim), "Studia Semiotyczne" (special issue), 32 (2018), no. 2

Context, Cognition, Communication (z T. Ciecierskim), "Studia Semiotyczne" (special issue) 33 (2019) no. 1

Individual Concepts in Language and Thought (red. z T. Ciecierskim), "Topoi" (special issue) 2019

The Architecture of Context and Content- Sensitivity, Perspectives from Philosophy, Linguistics and Logic (red. z T. Ciecierskim), Springer 2020

Tłumaczenie z jęz. angielskiego monografii książkowej Thomasa Metzingera, *Ego Tunnel. The Science of the Mind and the Myth of the Self*, polska publikacja *Ego tunel. Naukowe badanie umysłu a mit świadomego "ja"*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2018, 2 wyd. popr. 2019, ss. 456,

4 rozdziały w monografiach o zasięgu krajowym i międzynarodowym

25 artykułów naukowych (w tym 7 współautorskich) o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym,

4 hasła słownikowe (w tym 2 o zasięgu międzynarodowym) i **2 recenzje** (o zasięgu międzynarodowym).

Dorobek naukowy Pawła Grabarczyka obejmuje prace z filozofii języka, semiotyki, filozofii umysłu, filozofii informatyki i teorii gier, kognitywistyki i pojedyncze z filozofii społecznej i filozofii religii, jak i z pogranicza dyscyplin czy łączących dyscypliny z różnymi obszarami (jak np. filozofię z literaturą oraz filozofię z technologią cyfrową). Jest to rozległy teren badań, mających także charakter interdyscyplinarny, a nawet i transdyscyplinarny (w przekroczeniu granic dyscyplin dla nowego obszaru badań). Publikacje Grabarczyka mają nie tylko zasięg ogólnopolski, ale i międzynarodowy. Do każdej z wymienionych dyscyplin wnoszą nowe treści, a w filozofii również wartościowe są prace Habilitanta o charakterze przeglądowym, gdzie omawiane zagadnienia ukazane są w szerszym kontekście z bogatymi odniesieniami do najnowszej literatury i własnym ujęciem autorskim.

Najbardziej znaczący dorobek Habilitanta dotyczy zagadnień językowych, zwieńczonych autorską koncepcją teorii dyrektywnej znaczenia. Problem znaczenia i odniesienia jest przedmiotem badań Grabarczyka w całej jego twórczości, począwszy od prac bardziej analitycznych czy przeglądowych aż do coraz bardziej twórczych. Wyniki przedstawione w ocenianej monografii książkowej poprzedzone były wcześniejszymi badaniami. Do wypracowania tej dojrzałej koncepcji (czy bardziej nawet programu dla tworzenia dyrektywnej teorii znaczenia) przyczyniły się wcześniejsze publikacje, a szczególnie wydana po polsku monografia *W poszukiwaniu teorii znaczenia. Próba eksplikacji pojęcia znaczenia w filozofii XX wieku* (2018). Nie zauważyłam, by była odnotowana w publikacji Springer, mimo że już w tej polskiej monografii przeprowadzonych zostało wiele analiz wykorzystanych w wydaniu Springerowskim. Powinny zostać odnotowane. A ponieważ w polskiej monografii Autor pisze, że jest ona uaktualnioną i zmienioną wersją rozprawy doktorskiej, to można pytać, które z pomysłów zostały już wcześniej rozwinięte w rozprawie doktorskiej pod kierunkiem promotora, gdyż Adam Nowaczyk jako uczeń Kazimierza Ajdukiewicza mógł najbardziej inspirować swoich uczniów. Tu jednak muszę przyznać, jak wyraziłam to już wcześniej w ocenie monografii, że Grabarczyk rzetelnie podkreślał wszelkie pomysły i prace polskich autorów, do których się odwoływał. W monografii powołując się wielokrotnie na badania Adama Nowaczyka, cały osobno wyróżniony paragraf poświęcił podanej przez Nowaczyka, a później i Buszkowskiemu odpowiedzi na zarzut Tarskiego wobec teorii Ajdukiewicza (*Nowaczyk-Buszkowski Solution*). A swoje podziękowania rozpoczął, kierując je do swojego promotora, który zainteresował go teorią dyrektywną Kazimierza Ajdukiewicza i jak przyznał, już wówczas myślał

o napisaniu książki na ten temat. Widać zatem, jak konsekwentnie i systematycznie Paweł Grabarczyk rozwijał swoje badania. W wydanej po polsku monografii omówił dokładnie pojęcie znaczenia zarówno w teoriach tradycyjnych (wychodząc, podobnie jak Ajdukiewicz, od krytyki teorii Johna Locke'a, następnie odnosił się do teorii Johna Stewarda Milla, Gottloba Fregego i Bertranda Russella), jak i współczesnych, w których uwzględniał też relacje między pojęciem znaczenia a odniesienia lub prawdy (w podejściach Rudolfa Carnapa, Ludwika Wittgensteina z *Traktatu* i *Dociekań*, Willarda Van Ormana Quine'a, Donalda Davidsona, Saula Kripkego i Hilarego Putnama). Ta polska monografia napisana została w podobnym ciekawym „kluczu” poszukiwań „właściwej” teorii znaczenia, wychodząc od eksplikacji pojęcia znaczenia w teoriach, które najbardziej oddziaływały na prowadzenie badań w filozofii języka.

Pawła Grabarczyka oceniam jako bardzo wnikliwego badacza, który nie daje od razu gotowych odpowiedzi, lecz bazując na bogatej wiedzy pokazuje drogę poszukiwań i prowadzi nią czytelnika odkrywając w tych znanych nawet dobrze teoriach jakieś niuanse, czy ukazując je w nowym świetle. Tak jest też w tej monografii, w której umiejętnie, bo w bardzo zwartej formie odnosi się do całej niemal panoramy reprezentatywnych tradycyjnych i współczesnych teorii znaczenia, by wyeksplikować różne pojęcia znaczenia. Ze współczesnych mniej miejsca poświęca teorii znaczenia Michaela Dummetta, choć odnosi się do jego interpretacji teorii Fregego. Ale to raczej pokazuje, że Grabarczyk miał już wyznaczony kierunek poszukiwań i te „nowe nadzieje”, tak jak zatytułował ostatnią część monografii dostrzegając najpierw w teorii Davidsona (sformułowanej jako ścisła, a dającej możliwość testowania empirycznego), a potem w znacznie bardziej odpowiadającym potrzebom języka naturalnego podejściom Kripkego i Putnama. Prezentowane analizy znalazły odzwierciedlenie w angielskojęzycznym wydaniu, w którym zostały znacząco dopełnione. Różnym aspektom badań dyrektywnej teorii znaczenia poświęcił Grabarczyk wiele swoich tekstów w recenzowanych publikacjach i wystąpieniach konferencyjnych.

Badania z filozofii języka łączy Grabarczyk z zagadnieniami badanymi w epistemologii i filozofii umysłu, a dziś także w kognitywistyce. Wyniki badań publikuje głównie w tekstach o charakterze analitycznym. Jest tu wiele wartościowych prac, w których dokonuje dalszych eksplikacji pojęciowych. Poza eksplikacją pojęcia znaczenia i odniesienia, którym to pojęciom poświęca najwięcej miejsca w swoich analizach, na uwagę zasługują też teksty Grabarczyka dotyczące eksplikacji pojęć używanych w opisach percepcji wzrokowej, jak i ważna nie tylko w filozofii języka, ale szczególnie doniosła dla badań w psychologii poznawczej i kognitywistyki eksplikacja kategoryzacji i konceptualizacji. Te teksty analityczne Grabarczyka mają też bogate odniesienia do badań empirycznych. Tam gdzie możliwa jest aplikacja, Grabarczyk przeprowadza analizy w taki sposób, by miały zastosowanie empiryczne (jak widać to np. w artykule *Czym się różni kategoryzacja od konceptualizacji?* „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2013).

W eksplikacji wyrażen odnoszących się do percepcji wzrokowej na uwagę ze względu na wartość analiz zasługują szczególnie dwa teksty. Pierwszy (w kolejności ukazania się publikacji) to rozdział w pracy zbiorowej *How to (precisely) talk about visual perception? There are of duck/rabbit*, w: *Philosophy of Language and Linguistics: The Legacy of Frege, Russell and Wittgenstein*, red. P. Stelmaszczyk, Berlin: de Gruyter 2014, 53-70. Grabarczyk odnosi się tutaj do opisywanej przez Wittgensteina w jego *Remarks on the Philosophy of Psychology* iluzji w naszej percepcji wzrokowej. Dla uściślenia analizy językowej prowadzi ją na przyjętym rozróżnieniu między znaczeniem wyrażenia „widzieć” w sensie obiektywnym a subiektywnym. Ten bardzo prosty, a zarazem znaczący poznawczo zabieg pozwala mu znacznie poszerzyć analizę włączając do niej żywione przez percypującego przekonania, w których do odróżnienia są różne nastawienia percepcyjne jak np. „patrzeć na...”, „mieć wrażenie czegoś”, „reagować tak jak miałoby się wrażenie ...”. Ten tekst jest wartościowy ze względu na same analizy językowe, a więc bardziej od strony semiotycznej niż kognitywistycznej, ale ponieważ taki profil ma redagowany tom, stąd analiza Grabarczyka wzbogaca prowadzone na ten temat analizy. Drugi tekst poświęcony eksplikacji pojęcia „widzieć”, to artykuł pt. *Kłopoty „z widzeniem”. O filozoficznie istotnych użyciach wyrażenia „widzieć”*, „Studia Semiotyczne” 30 (2016) nr. 1, 23-42. Autor bazuje w nim na tym samym założeniu, które przyjął w tekście poprzednim, tj. na wyróżnieniu sensu obiektywnego i subiektywnego czasownika „widzieć”. Jest tu znakomicie pokazana analiza w stylu brytyjskich

filozofów analitycznych języka potocznego. Ale i tutaj, jak i w poprzednim tekście Autor prowadzi analizę, by pokazać jej użyteczność dla opisu percepcji, podkreśla przy tym za Johnem McDowellem i Christopherem Peacockiem bogactwo percepcji. Analiza jest tym ciekawsza, im bardziej uwzględnia różne sytuacje percepcyjne powiązane z różnymi stanami mentalnymi. Tekst Grabarczyka obfituje w ilustracje i tak jak w poprzednim tekście obrane bazowe wyróżnienie sensu obiektywnego i subiektywnego umożliwia Autorowi opis percepcji iluzorycznych (i to w rozwiniętym organizmie i świadomym doznawanych iluzji). Analiza Grabarczyka ma znaczące odniesienia do współczesnych dyskusji prowadzonych w filozofii umysłu. Jak informuje Habilitant w swoim autoreferacie, za publikację tego artykułu uzyskał nagrodę im. Henryka i Danuty Hiżów, przyznaną wówczas po raz pierwszy przez Polskie Towarzystwo Semiotyczne w 2013 roku.

Przy szerokim zainteresowaniu zagadnieniem percepcji Grabarczyk nie pomija też problemu percepcji w odniesieniu do świata wirtualnego. Do odnotowania jest tutaj jego artykuł, napisany wspólnie z Michałem Prokopskim (z UW) *Perception of affordance and experience of presence in virtual reality*, „Avant” 2 (2016), 24-44. Jest tu ciekawa hipoteza wyjaśniająca nasze doświadczenie uczestnictwa w świecie wirtualnym przez odwołanie się do głoszonego w ekologicznej teorii percepcji Jamesa Gibsona pojęcia afordancji (tj. mówiąc najprościej, stwarzanej przez środowisko percypującego możliwości działania w tym środowisku). Ten tekst jest kolejnym świadectwem ukazującym zdolność Grabarczyka do łączenia odległych podejść i idei tak, by dostrzec nową drogę badań w rozwiązywaniu interesujących i aktualnych problemów.

Zagadnienie percepcji wizualnej interesuje Grabarczyka jako zwolennika empiryzmu podążającego też w kwestiach ontologiczno-semantycznych za Quinem, także w odniesieniu do świata zwierzęcego, co pokazał w tekście *Do animals see objects? w: Regarding Mind Naturally*, red. M. Miłkowski, K.T. Kamiński, Newcastle: Cambridge Scholars Publishing 2013, 86-102. Przedstawił tu ciekawą dla filozofa hipotezę, wedle której w opisie zachowania zwierząt w percepcji wzrokowej da się obronić ubogą ontologię (jak pisze „ontologiczną oszczędność” – *ontological parsimony*). Od strony filozoficznej bazuje tutaj na tezie nieoznaczoności odniesienia przedmiotowego. Jakkolwiek filozoficznie pomysł jest ciekawy, to na pierwszy plan wysuwa się dyskusja polemiczna wokół antropomorfizacji percepcji zwierzęcej. Autor przytacza wiele badań, różnych podejść, ale interpretacja materiału empirycznego ogranicza się jedynie do krótkich komentarzy. Do dyskusji kwestii języka w komunikacji zwierzęcej prezentowana argumentacja byłaby niewystarczająca, natomiast w takim słabym sformułowaniu jakie tutaj zostało podane i przy przyjętych założeniach Autor mógł obronić swoje stanowisko.

Natomiast na wyróżnienie zasługuje tu inny tekst, w którym Grabarczyk podaje autorskie rozwiązanie problemu percepcji w systemach, którymi mogą być organizmy zwierzęce, jak i niemowlęce. Chodzi tu o zwięzły, a bardzo dobry analitycznie artykuł *Concepts as soft detectors – On the role concepts play in perception*, „New Ideas in Psychology” 40, part A (2016), 86-93. Jest to ciekawy tekst, w którym Autor wprowadza aparaturę pojęciową z kognitywistyki mówiąc o uposażeniu systemu percepcyjnego w „miękkki” (*soft*) detektor umożliwiający systemowi reagowanie na określone własności. Tekst jest bardzo dobry pod względem analitycznym, bo dzięki podanym definicjom używanych pojęć dostarcza ścisłej analizy. Podane przez Habilitanta określenie mechanizmu „miękkiego detektora” pozwala zachować pewne aspekty tradycyjnie rozumianego pojęcia, dzięki czemu może tu mówić o roli pojęć w percepcji (ale w zupełnie odmiennym sensie od współczesnych konceptualistów, jak np. Jerry Fodor).

W publikacjach i różnego rodzaju wystąpieniach naukowych Grabarczyka widać jak jest dobrze zorientowany w dzisiejszych tendencjach badawczych filozofii umysłu i kognitywistyki, od badań w nurcie tradycyjnego komputacjonizmu po najnowszy, związany z podejściem biologicznym do umysłu, a sięgającym też w obszar wytworów sztucznej inteligencji. W kwestii obliczalności na uwagę zasługuje m.in. jego artykuł *O niearbitralnym kryterium posiadania struktury obliczeniowej*, „Filozofia Nauki” 4 (2013), 31-50. Jest tu dość wyrafinowany pomysł bazujący na idei przekładalności języków, tyle że tutaj mówiąc w bardzo dużym uproszczeniu Autor proponuje empiryczną procedurę przekładu opisu fizykalnego (odnoszącego się do stanów fizycznych systemu naturalnego bądź sztucznego) na opis formalny.

Te badania prowadzone w nurcie komputacjonizmu doprowadziły Grabarczyka do podejmowania badań w filozofii informatyki. Ale i tutaj znalazł ideę pomostową dla łączenia zagadnień z różnych dziedzin w postaci semiotyki Charlesa Sandersa Peirce'a, by przedstawić zagadnienie reprezentacji w filozofii informatyki w artykule *Trzy rodzaje reprezentacji w filozofii informatyki*, „Studia Metodologiczne” 34 (2015).

Kolejny obszar aktualnie prowadzonych badań dotyczy nowej dziedziny zajmującej się teorią gier cyfrowych. Badanie te wymagają wiedzy informatycznej, którą jak widać Grabarczyk zdobywa i pogłębia podczas swojego stażu naukowego na Uniwersytecie w Kopenhadze. Również tutaj widać osiągnięte wyniki w publikacjach i projektach badań realizowanych obecnie w Kopenhadze. Do potwierdzonych w publikacjach osiągnięć Habilitanta w badaniach w obszarze gier cyfrowych należy

- (1) eksplikacja podstawowych pojęć z wprowadzeniem odpowiedników w języku polskim (Opozycji hard/causal, *It is like a walk in the park – on why walking simulators so controversial*, „Transformacje” t. 3/ 4 (2016) 90/91, 241-263; M. Garda, P. Grabarczyk, *Is every indie game independent? Towards the concept of independent game*, „Game Studies” 16 (2016) nr.1);
- (2) opracowanie współautorskie z twórcą tych badań Epsenem Arsethem ontologii gier cyfrowych (*An ontological meta-model for games research*, Proceeding of DiGRA (2018); *Port of conversion? An ontological framework for classifying game version*, Proceeding of DiGRA (2019)).

Ocena naukometryczna publikacji Pawła Grabarczyka

Publikacje Pawła Grabarczyka mają współczynnik **h-index 6**, co dla młodego badacza ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie humanistyki jest wystarczająco dobrym wynikiem. W punktacji MNiSW publikacje Habilitanta osiągnęły **652 punkty**, co jest bardzo dobrym wynikiem dla młodego badacza.

2. Przyznane granty na realizację badań

W ocenie dorobku naukowego Habilitanta uwzględniam również uzyskane przez niego lub z jego udziałem granty na realizację projektów badawczych. Po uzyskaniu stopnia doktora Paweł Grabarczyk był kierownikiem 3 grantów krajowych oraz wykonawcą w 1 grantie krajowym i 1 międzynarodowym. W 2015 roku Paweł Grabarczyk został laureatem konkursu NCN OPUS na prowadzenie badań na temat *Directival theory of meaning – from syntax and pragmatics to content*. Finalnym wynikiem tego projektu jest oceniana powyżej monografia stanowiąca podstawę oceny habilitacyjnej. W roku 2016 Habilitant na wcześniejsze zaproszenie do udziału w projekcie *Making sense of game* Uniwersytetu Technologii Informatycznych Kopenhadze został **wykonawcą w grantie European Research Council**, co jak już zostało podane, zaowocowało jego stażem naukowym, rozpoczętym 1. stycznia 2017 roku na Uniwersytecie w Kopenhadze. W 2019 roku wszedł jako **wykonawca** do zespołu kierowanego przez Tadeusza Ciecierskiego w ramach projektu **„Semantyczne i epistemologiczne aspekty ostensji – od procedur wskazujących do eksploatacji okoliczności użycia wyrażen”** w **grantie NCN OPUS**. Ponadto w latach 2012-2015 był **koordynatorem grantów MNiSW** mających za zadanie wprowadzenie polskich publikacji do międzynarodowej bazy *Philosophical Papers*, co zakończyło się sukcesem i ten sukces należy w pełni docenić.

3. Aktywność konferencyjna

Na pozytywne odnotowanie w ocenie działalności naukowej Habilitanta zasługuje również jego aktywność konferencyjna, udziałem w 17 konferencjach krajowych i międzynarodowych, odbywających się także poza Europą (m.in. Japonii, Hong Kongu). Były to konferencje filozoficzne, językoznawcze, kognitywistyczne i gier cyfrowych. W autoreferacie wymienia te ważniejsze konferencje, wśród który są i te, w jakich uczestniczył jako *quest speaker*.

IV. Ocena działalności dydaktyczno-naukowej

Z informacji Habilitanta podanych w autoreferacie wynika, że ma bogate doświadczenie dydaktyczne w prowadzeniu zajęć wykładowych i seminaryjnych. Na Uniwersytecie Łódzkim prowadził wykłady na kierunku Filozofia z historii filozofii analitycznej, filozofii języka oraz filozofii umysłu oraz seminaria dla studentów I i II stopnia, a także wykłady z filozofii i historii filozofii na kierunkach niefilozoficznych. Wymienia również zajęcia on-line z filozofii, etyki i logiki w Polskim Uniwersytecie Wirtualnym. Nie wątpię w poziom prowadzonych przez Grabarczyka zajęć, natomiast nie odnoszę się tutaj do poziomu oferty dydaktycznej tego tzw. „uniwersytetu”. W Uniwersytecie Technologii Informatycznych w Kopenhadze Paweł Grabarczyk prowadzi zajęcia z „philosophy of science”, „qualitative research methods” oraz „games and culture”. Do osiągnięć dydaktycznych dra Grabarczyka należy też kierowanie w sumie kilkunastoma pracami licencjackimi i magisterskimi na obydwu uniwersytetach, tj. w Łodzi i Kopenhadze (gdzie był promotorem 3 magisteriów i 6 prac licencjackich). Ma też wysokie oceny przyznane przez studentów. Na szczególne odnotowanie zasługuje udział Grabarczyka w nowych projektach dydaktycznych. Na Uniwersytecie Łódzkim wchodził w skład zespołu tworzącego program filozofii, a na Uniwersytecie w Kopenhadze jest członkiem zespołu tworzącego Centrum Edukacji Obliczeniowej (Center for Computational Education).

V. Ocena działalności naukowo-organizacyjnej i popularyzującej naukę

Bogata jest też działalność naukowo-organizacyjna i popularyzująca Pawła Grabarczyka obejmująca:

pełnienie w latach 2008 – 2018 funkcji redaktora naczelnego (wspólnie z Tomaszem Sieczkowskim) internetowego magazynu filozoficznego HYBRIS (20 punktów na liście Ministerialnej);
 pełnienie od 2014 roku funkcji prezesa Ośrodka Badań Filozoficznych, publikującego czasopismo „Avant – Trends in Interdisciplinary Studies” (40 punktów na liście Ministerialnej) i będącego organizatorem cyklicznych konferencji międzynarodowych;
 pełnienie od 2015 roku funkcji redaktora naczelnego założonego przez Habilitanta czasopisma „Replay – the Polish Journal of Game Studies”.

W działalności popularyzacyjnej wyróżnia się zainicjowany przez Grabarczyka projekt „Kawiarnia Filozoficzna”, tj. otwartych debat filozoficznych dla mieszkańców Łodzi. Za realizację tego cieszącego się dużym zainteresowaniem projektu Paweł Grabarczyk został nagrodzony przez mieszkańców Łodzi specjalną nagrodą „Punkt dla Łodzi”.

Paweł Grabarczyk jest również bardzo aktywnym popularyzatorem nauki w różnego rodzaju mediach (artykułach i wywiadach publikowanych w prasie, udzielanych wywiadach i rozmowach prowadzonych w audycjach radiowych i telewizyjnych w kraju i za granicą, wymienia tu Czechy i Danię, ma też zarejestrowane nagrania na *you tube*. Jest bardzo dobrą mową, swobodnie posługującym się językiem angielskim, potrafiącym nawiązać kontakt ze słuchaczem.

VI. Postawienie wniosku

Wysoka ocena rozprawy habilitacyjnej dra Pawła Grabarczyka oraz jego dorobku naukowego i działalności dydaktyczno-naukowej i popularyzującej naukę zgodnie z obowiązującą ustawą w pełni upoważniają do postawienia wniosku o dopuszczenie dra Pawła Grabarczyka do dalszych etapów w przewodzie habilitacyjnym.

Urszula M. Żegleń

